

ERRADIKALIZAZIO BORTITZA

PSIKOLOGIARAKO UNITATE
DIDAKTIKOA

2. BATXILERGOA

**“OROIMENA ETA TERRORISMOAREN
PREBENTZIOA” HEZKUNTZA-
PROIEKTUA
6. UNITATE DIDAKTIKOA**

ARGITARATZAILEAK

Terrorismoaren Biktimei Laguntzeko
Zuzendaritza Nagusia. Barne Ministerioa

Ebaluaziorako eta Lurralde Lankidetzarako
Zuzendaritza Nagusia. Hezkuntza eta
Lanbide Heziketako Ministerioa

Terrorismoaren Biktimen Oroimenerako
Zentroa

Fundación Víctimas del Terrorismo

TESTUAK

Manuel Moyano Pacheco

DISEINUA

Dr. Drumen

ARGAZKIAK

Fidel Raso

Freemages

Guilford Press

Pexels

Pixabay

Azaleko argazkia:
David Mark, Pixabay

Barne Ministerioaren NIPOa:
126-20-003-X

Hezkuntza eta Lanbide Heziketako
Ministerioaren NIPOa: 847-20-076-3

Fidel Raso

AURKIBIDEA

"Oroimena eta terrorismoaren prebentzioa" hezkuntza-proiektua zenbait unitate didaktikok osatzen dute, eta terrorismoaren gaia lantzen dute Geografia eta Historia, Psikologia, Mundu Garaikidearen Historia, Filosofia eta Balio Eti-koak irakasgaietan oinarrituta.

Unitate hau irakasleek gelan erabil dezake-ten baliabide oso bat da, proiektatutako saio bakoitzean garatu beharreko edukia eta amaie-rako aplikazio didaktikoa baititu, testuliburu ba-tean sartuko lirakeen bezala eta ikasgaiaren programazioan aldaketarik egin gabe.

04

1. Saioa. Erradikalizazioaren ezaugarriak

Kontzeptu-mugaketak
Erradikalizazioari buruzko mitoak
Ikerketa zientifikoaren erronkak
Erradikalizazioaren ebaluazio psikologikoa
Jarduera. Kasu azterketak

10

2. Saioa. Erradikalizazioaren hiru zutabeak

Beharrak
Narratiba
Sareak
Inplikazio praktikoak
Jarduera. Elkarrizketa baten azterketa

18

3. Saioa. Talde terroristaren gako psikologikoak

Analisi-mailak
Taldearen egitekoa
Oinarrizko kontzeptuak
Piramidearen metafora
Indarkeria zehazten duten faktoreak
Abusu psikologikoa eta manipulazioa
Erakunde terroristen ahuleziak
Jarduera. Abesti baten analisia
Jarduera. Eztabaida

28

4. Saioa. Muturreko indarkeriarekiko erresilientea den gizartea

Zertaz ari gara erresilientziatz ari garenean?
Prebentzio-mailak
Transmisio-kanalak
Detekzio goiztiarra
Zer egin dezakegu arriskuan dauden pertsoneri laguntzeko?
Jarduera. Zineforuma

42

Gehiago jakiteko

45

Materialak lantzeko orientabideak

1. SAIOA

ERRADIKALIZAZIOAREN EZAUGARRIAK

Gizabanakoen eta taldeen erradikalizazio bortitza segurtasunari, bizikidetzari eta gizarte-kohesioari eragiten dion arazoa da. Era berean, erradikalizazio horretatik erator daitezkeen indarkeria politikoak eta terrorismoak sufrimendua eta ezegonkortasuna sortzen dute planetako agertoki askotan. Hala ere, ikuspegi lokal eta distortsionatu batekin enfokatzen dugu fenomenoak, eta horrek munduan zehar duen benetako neurria hautematea eragozten digu.

Lehenengo saio honetan beharrezkotzat jotzen dugu termino batzuk kontzeptualki mugatzea, dauden mitoak haustea eta pertsona bat erradikalizatzea eramatean duten oinarri psikologikoak aztertzea. Gai hori hainbat arlotatik jorratu bada ere, psikologia soziala da bere ulermena hobetzeko ekarpen gehien egin duen diziplinetako bat.

KONTZEPTU-MUGAKETAK

Erradikalizazioari lotutako terminologia konplexua, sentikorra eta oso eztabaidatua da. Izan ere, ikertzaile eta profesionalei zaila egiten zaie irizpide unibertsalak onartzea eta fenomenoaren alderdi zientifiko, legal, politiko eta kulturalak kontuan hartuko dituzten ikuspegiak bateratzea. Hala eta guztiz ere, jarraian funtsezko kontzeptu batzuk mugatzen saiatuko gara:

ESTREMISMOA

Arauz kanpokotzat jotzen den jarrera- edo portaera-joe-rari egiten dio aipamena, jende gehienak egokitzen edo arazoizkotzat jotzen duenetik urrun dagoena. Jakina, hori zerbait subjektiboa eta kulturaren menpekoa da, zerbait "muturrekotzat" joko baita erreferentziako talde, kultura edo ideologia baten arabera.

INDARKERIAZKO ESTREMISMOA

Helburu ideologikoak lortzeko indarkeria erabiltzen edo bultzatzen duten jarrera eta portaerak dira, oro har politikoak edo erlijiosoak. Horrek terrorismoa eta beste indarkeria politiko mota batzuk barne hartzen ditu. Oro har, indarkeriazko estremoak gorrotoa, dehumanizazioa eta indarkeria jasaten dituen balizko etsai bat identifikatzen du.

ERRADIKALIZAZIOA

Prozesu horretan, muturreko ideologia batekiko konpromisoa areagotzen da pixkanaka-pixkanaka. Konpromiso hori indarkeriaren erabilera legitimatzera irits daiteke, baita hura gauzatzea ere. Prebentzioaren ikuspegitik, funtsezkoa da fokua erradikalizazio-prozesuan jartzea.

TERRORISMOA

Indarkeria politiko mota bat da, izua eta ikaratzea erabiltzen dituen bere helburuak lortzeko asmoz.

ERRESILIENTZIA

Gizabanako edo gizarte batek bere ongizatean eta/edo egonkortasunean eragin negatiboa duten erronkak gainditzeko duen gaitasuna da. Indarkeriazko estremoaren testuinguruan, gorrotoa eta indarkeriaren erabilera legitimatzen duten ikuspuntuak eta iritziak jasateko eta indargabetzeko gaitasuna ekarriko luke horrek. Gizartean, oro har, eta gazteengan, bereziki, babes-faktore hori garatzea lehentasunezko helburua da.

ERRADIKALIZAZIOARI BURUZKO MITOAK

Urteetan zehar okerreko planteamendu jakin batzuk zabaldu dira, batzuetan erradikalizazio-prozesua behar bezala ulertzea zailtzen dutenak. Ondoren, mito batzuk aztertzen dira, desmuntatzeko edo, gutxienez, argitzeko:

EZ DAGO PROFIL BAKAR BAT

Tradizionalki, ohikoa izan da erradikalei eta terroristei buruzko datuak biltzea, profil tipikoa eratzeko. Hala ere, profil barietate handia dagoela esan dezakegu.

EZ DAGO ERRO KAUSAL BAKARRA

Erradikalizazioa pobrezia, hezkuntza edo psikopatologia bezalako "sustrai kausalekin" lotzen ere saiatu dira. Hala eta guztiz ere, ezin da esan faktore eragile bakarra dagoenik, faktore asko daudela baizik. Erradikalizazioa faktore anitzeko prozesua da, arrisku-eta/edo babes-faktoretzat har daitezkeen faktore askoren arteko elkarreraginaren ondorioz gertatzen dena. Ikertzaileentzat erronka bat da horiek neurri handiagoan ezagutzea; izan ere, horrela, ebidentzian oinarritutako ezagutza izango dugu, prebentzio-ekintzak inplementatu ahal izateko.

BURUKO NAHASMENDUEK EZ DUTE ERRADIKALIZAZIOA AZALTZEN

Nahiko ohikoa izan da erradikalak eta terroristak "ero" gisa aipatzea. Terroristak buruko gaitzen batekin lotu zituzten urteetan zehar. Azpiko kausa bezala nortasunaren nahasmendu batzuk, soziopatia edo nartzisismoa kasu, proposatu zituzten eskuarki. Baina errealitatea da planteamendu horrekiko babes zientifikoa mugatua dela: psikopatologia lagungarria izan daitekeen arren, itxura guztien arabera, ez da faktore bakarra, ezta garrantzitsuena ere.

IKERKETA ZIENTIFIKOAREN ERRONKAK

Erradikalizazioa eta terrorismoa mehatxuak eta arriskuak dira segurtasunerako eta gizarte-kohesiorako, eta kudeatu egin behar dira. Horretarako, beharrezkoa da erabakiak oinarritzea ahalbidetuko duen ikerketa zientifikoa garatzea. Azken urteotan aurrerapen asko egin diren arren, oraindik ere zailtasun batzuk daude azterketa-esparru horretan (Moyano, 2019). Hona hemen horietako batzuk:

TEORIA UGARI

Eredu teoriko ugari daude erradikalizazio terroristaren psikologia azaltzen saiatu direnak, baina, gehiegitan, bermatzen dituzten ebidentzia enpirikoetatik abiatu gabe proposatu dira eredu horiek. Gomendagarria litzateke hurbilketa enpirikoak garatzea, espekulazioa saihestuko duen zientzia metatzaileen alde egingo dutenak.

ZAILTASUN KONTZEPTUALAK

Erradikalizazio terrorista arazo sozial eztabaidagarria da. Askotan ez dago adostasunik ikertzaileen artean definizio kontzeptualei buruz. Horrek zailtasun gehigarriak dakartza, aztergai diren aldagaien definizioari eta ebaluazioari lotutakoak.

DATU ENPIRIKOAK LORTZEKO ZAILTASUNA

Terrorismoaren alderdi psikologikoak ebaluatzeko datuak lortzea ez da erraza. Batzuetan, horrek gatazka-eremuetara bidaiatzea edo zailtasun administratibo aspergarriak gainditzea eskatzen du. Era berean, batzuetan erradikalek eta terroristek erakutsi dezaketen lankidetzarik eza beste oztopo garrantzitsu bat izan daiteke fenomenoarekiko hurbilketa enpirikoak egiteko.

ERRADIKALIZAZIOAREN EBALUAZIO PSIKOLOGIKOA

Azken urteotan, pertsonak indarkeria politikoa eta terrorismoa justifikatzeko edo erabiltzeko duten jarrera baloratzeko aukera ematen duten hainbat tresna garatu dira. Hori baliagarria izan daiteke (1) arrisku-adierazleak baloratzeko; (2) izaera aplikatuko erabakiak hartzeko (adibidez: zigor betearazpenean) eta (3) ikerketak egiteko, beste arrisku-faktore eta babes-faktore batzuei dagokienez dagoen asmo erradikala aztertzeko.

1. taulan, adibide gisa, Bélanger et al-ek garatutako Indarkeria Politikoaren Eskala aurkezten da. (2019). Ikus daitekeen bezala, tresna hau eskala labur bat da, sei itemez osatua, non indarkeria politikoaren begikotasun eta atxikimendu maila baloratzeko den.

		Ez nago batere ados	Ez nago oso ados	Apur bat ados	Neurrian ados	Gehiengoan ados	Oso ados	Erabat ados
1	Indarkeria kausa justu bat sustatzeko erabiltzen denean, edonor izan daiteke kaltetua	1	2	3	4	5	6	7
2	Indarkeria beharrezkoa da aldaketa sozialerako	1	2	3	4	5	6	7
3	Onargarria da errepresaliak hartzea nire balio eta sinesmenak iraintzen dituen norbaiten aurka	1	2	3	4	5	6	7
4	Inoiz ez nuke indarkeria fisikoa bidezko kausatzat hartuko (R)	1	2	3	4	5	6	7
5	Inoiz ez genuke indarkeria erabili behar gizartea aldatzen saiatzeko modu gisa (R)	1	2	3	4	5	6	7
6	Gizartea aldatzeko modu eraginkorrak daude, indarkeriara jotzeaz gain (R)	1	2	3	4	5	6	7

(R) = Itemak eraikuntzaren kontrako norabidean daude, eta, beraz, inbertitu egin behar dira kalkuluak egin aurretik.

1. taula. Indarkeria politikoaren eskala (Bélanger et al., 2019)

Freelimages

JARDUERA. KASU-AZTERKETAK

Jarraian, erradikalizazio-prozesuaren adibide diren hiru bi-zitza-istorio aurkezten dira. Irakurri testua eta saiatu honako galdera hauei erantzuten:

GUNTER

Gunterrek berrogeita sei urte ditu, eta pare bat urte daramatza lanik gabe. Sistemarekin duen nahigabea ez da berria. Aspalditik, eskuin muturreko alderdi batean aktiboki inplikatur dago. Alemaniako gazte bat bi etorkinekin izandako liskar batean hil da, eta horrek dena azkartu du. Gunterren arabera, "Ekin beharra zegoen", eta, horregatik, atzeritarrei egindako hainbat jazarpenetan parte hartu zuen. Duela egun batzuk telebista kamera batzuen aurrean agertu, eta etorkinak iraindu zituen eta nazien agurra egin zuen, Alemaniako Zigor Kodean jasotako delitua. Hainbat egunetan hedabideek albistearen berri eman zuten. Aurki justiziaren aurrean deklaratu beharko du.

TXEMA

Hamabost urte besterik ez zituen. Mutil bizkorra zen, kezkak zituena. Nerabezaroan kuadrillaren inguruan mugitzen zen guztia: gero eta indar handiagoz kale borrokako ekintzetan inplikatzeko ari zen lagun talde bat. Arratsalde batean, hainbat edukiontzi erre zituzten. Polizia haietako bat atxilotzera zihoala, Txemak ertzain bati eraso zion atzetik, eta larri zaurituta utzi zuen. Hasieran erru sentimendu batzuk izan bazituen ere, bere lagun taldeak ekintza hura positiboki nola baloratu zuen ikusteak adoretu egin zuen. Ia konturatu gabe, ETaren adar armatuan inplikatzeko joan zen. Ikasketak utzi, eta komandoetako batean sartu zen. Handik gutxira, hainbat hildako utzi zituen ekintza terrorista batean nahastu zen. Egun, berrogeita hamabostetik gora ditu, eta zigorra betetzen jarraitzen du. Urteen perspektibarekin, ezin du saihestu bere bizitza alferrik galdu duela pentsatzea.

AHMED

Ahmed Parisko periferiako auzo batean bizi zen. Hogei urteko mutila zen, lasaia eta neska-laguna zuen. Hala ere, bere bizitzari zerbait falta zitzaioela sentitzen zuen. Garai hartan, Siriako gerra hasi zen, eta Estatu Islamikoaren lerroetan sartzen ari zen europar borrokalari kopurua gero eta handiagoa zen. Ahmeden lagunaren zirkuluan propaganda kontsumitzen zuten, eta eduki jihadistak zituzten aldizkariak irakurtzen hasi ziren. 2013an, bere lagun batzuk gatazka gunera abiatu ziren. Gazte askok indarkeriazko mobilizazioa miresten zuten, eta zerbait heroikotzat jotzen zuten. Batzuek argi eta garbi bultzatzen zuten ere "anai-arrebei" laguntzea. Hainbat astez hausnartzen aritu zen ea benetan kausa horretan parte hartu behar ote zuen. Azkenean, atzera bueltarik gabeko erabakia hartu zuen. Etxera itzuli nahi izan balu ere, ia muga zeharkatu zuen egun berean, beldurra baino indartsuagoa zen bere konpromisoa. Hilabeteak dira bere familiak ez duela haren berririk izan.

GOGOETA EGITEKO:

Istoria horietako protagonistak "erotuta" daudela uste duzu?

"Profil" bera dutela uste duzu?

Bere erradikalizazioa bat-batekoa izan zen ala prozesu bat izan zen denboran zehar?

Nola ezaugarrituko zenituzke defendatzen dituzten ideologiak?

Ideologia horiek indarkeriarik gabeko bitartekoen bidez defenda daitezkeela uste duzu?

Uste duzu faktore bakar batek lagundu zuela pertsona horiek erradikalizatzen?

2. SAIOA

ERRADIKALIZAZIOAREN

HIRU ZUTABEAK

Historikoki, erradikalizazio biolentoaren azterketa hainbat ikuspegitatik egin izan da, hala nola psikoanalisitik, frustrazio-erasoaren teoriatik, ikaskuntza sozialaren teoriatik, hurbilketa psikopatologikoetatik edo teoria kognitiboetatik. Hala ere, orain arte ezein teoriak ezin izan du integratu fenomeno horren konplexutasuna. Unitate didaktiko honetan erradikalizazioaren 3N eredua aurkezten da, Arie W. Kruglanskik eta bere laguntzaileek garatua (ikus berrikuspen bat Kruglanskin, Bélangerren eta Gunaratna-n, 2019).

3N ereduak baditu zenbait ezaugarri esparru ulerkor gisa nabarmentzen dutenak. Besteak beste, honako hauek aipa ditzakegu: (1) erradikalizazio-prozesuaren faktore anitzeko ikuspegia hartzen du bere gain; (2) erradikalizazioa, funtsean, norbanakoaren eta taldearen arteko elkarreraginaren ondorio dela onartzen du; (3) indarkeriazko estremismoa indargabetzera bideratutako ondorio praktikoak ditu; eta, gainera, (4) ebidentzia enpiriko aipagarriak ekarri ditu.

3N eredua erradikalizazio-prozesua azaltzen saiatzen da, hiru faktore psikosozial eragile proposatuz. Honako hauek dira:

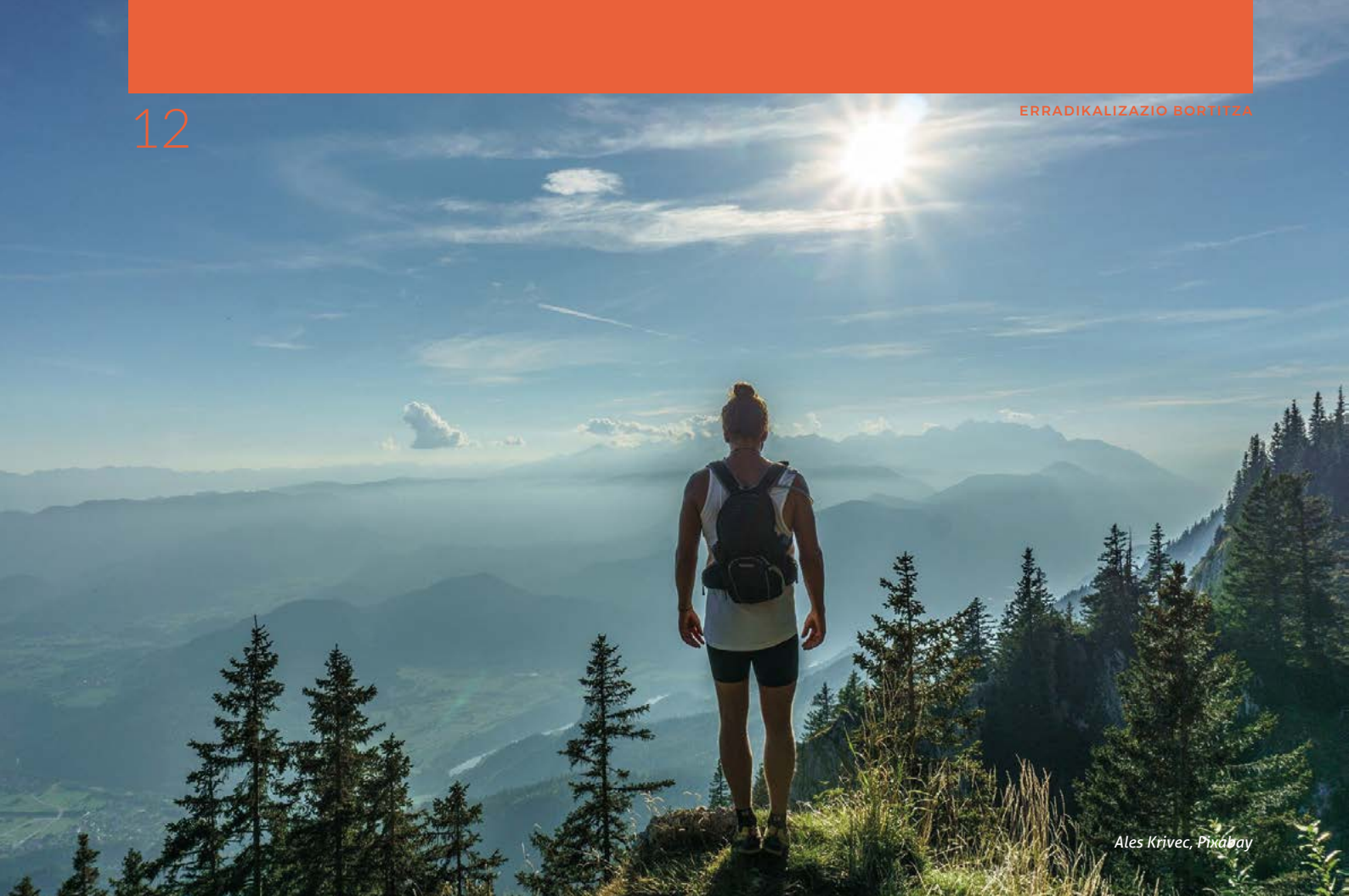
Beharrak (*needs*), esanahi pertsonalaren bilaketaren kontzeptu teorikoan zentratuta.

Narratiba (*narrative*), gizabanakoa murgilduta dagoen ideologia eta kulturari buruzkoa.

Sarea (*network*), gizabanakoaren sareak eta talde-dinamikek gizartean duten eraginari buruzkoa.

Hiru faktore psikosozial horiek erradikalizazioan lagunduko lukete modu dinamiko eta interaktiboan.

Unitate honetan etorkizun handiko teoria horren ikuspegi orokorra eskaintzen da. Horretarako, ereduak dituen faktoreak deskribatzen dira, eta, haren postulatuetatik abiatuta, erradikalizazioa prebenitzeko eta indarkeria uzteko gakoak proposatzen dira.

Ales Krivec, Pixabay

BEHARRAK

Gizarte zientzietatik arrazoi ugari planteatu dira terroristen motibazioak azaltzeko. Faktore horietako batzuk umiliazioa, bidegabekeria, mendekua, etekin ekonomikoak lortzea, filiazio beharra edo buruzagi batekiko leialtasuna izan dira. Itxuraz motibo individual horiek askotarikoak eta harremanikgabeak diruditen arren, 3N ereduak motibatzaile komun bat dagoela adierazten du: esanahi pertsonalaren bilaketa. Kontzeptua ez da berria, eta psikologian klasikoak diren zenbait egileren ideietatik abiatzen da (Victor Frankl eta Abraham Maslow, adibidez), giza beharrak jorratu dituztenak. Funtsean, esanahi pertsonalaren kontzeptua «inportatzeko», «nor bait» izateko, besteek «errespetatua» izateko, «estimua merezi izateko» beharrari dagokio. Esanahiaren bilaketa aktibatzeke bi modu nagusi egongo lirateke:

ESANAHIA GALTZEA

Pertsona bat edo talde bat hutsaren hurrengo sentiarazten duten umiliazio-, desohore- edo lotsa-egoez gertatzen direnean.

ESANAHIA IRABAZTEKO AUKERA

Pertsona edo talde batek ekintza terroristak egitearen ondorioz lor dezakeen esanahi-irabaziari esaten zaio, eta horrek "martiri" edo "heroi" bihurtuko lituzke.

Planteamendu horretatik, erradikalizazio-prozesua, askotan, esanahi pertsonalaren bilaketa aktibatzen duen gertaera abiarazleren batekin hasten da. Esanahi pertsonalaren bilaketa aktibatzen denean, pertsona behar horri erantzuteko dauden bitartekoak aztertzen hasiko da, eta, behar diren inguruabarrak gertatzen badira, indarkeriazko estremismoak barne har ditzakeen aukerak ere aztertuko ditu.

NARRATIBA

Indarkeriazko estremoak aukera bideragarria izango da soilik pertsona-talde jakin batek bitarteko legitimo eta eraginkortzat jotzen badu esanahi pertsonala lortzeko. Normalean, indarkeria legitimatzen duen narratiba edo ideologia baten bidez artikulatzen da hori. Ideologia hori aldatu egin daiteke edukian, eta izaera erlijiosoa, politikoa edo etniko-nazionalista duten joera desberdinekin lotu daiteke.

Ideologia horien edukia edozein dela ere, esanahi pertsonala lortzeko bide bat ezartzen dute. Edo bestela esanda, ideologiak berak ezartzen du zer egin behar den norberaren esanahia lortzeko, dagokigun kasuan, eskuarki indarkeriaren bidez. Ez dugu ahaztu behar, jakina, ideologia guztiak ez dutela indarkeria sustatzen. Izan ere, ideologiak baketsuak eta gizartearen aldekoak izan ohi dira normalean.

Muturreko ideologiak eta ideologia bortitzek, nahiko sinpleak eta erredukzionistak izateaz gain, honako elementu hauek izan ohi dituzte:

Taldearen aurka egin den bidegabekeria bat identifikatzen dute.

“Errudunak” bilatu ohi dituzte erantzukizuna baztertzeko (kopla-burukoak).

Indarkeria erantzun egoki eta justu gisa bidezkotzen eta legitimatzen dute, eta horrek indarkeria gauzatzeko behar den deskonexio morala errazten du.

Ideologian agindutako bitartekoak esanahi pertsonalaren irabazi- edo leheneratze-mekanismo gisa ulertzen dituzte.

Fabricio Macedo, Pixabay

SAREAK

Ereduaren hirugarren osagaia sare sozialei eta/edo talde-dinamikei buruzkoa da. Taldearen zeregina funtsezkoa da, ideologiei balioa ematen dielako, mundua hautemateko modu jakin batzuk artikulatzen dituelako eta pertsonen motibazioan eragiten duelako.

Era horretan, esanahiaren bilaketaren ainguratze ideologikoa kultur arauaren eta erreferentziatzko taldearen araberakoa izango da. Arau bortitzak nagusi badira, pertsonak bortitz bihurtzeko joera izango dute. Horrela, taldeak indarkeria gauzatzen dutenak miretsi eta errespetatuko ditu, legitimoa eta are ohoragarria dela iritzita. Aitzitik, gizartearen aldeko arauak nagusitzen badira, pertsonak gizartearen aldekoagoak izatera joko dute.

INPLIKAZIO PRAKTIKOAK

Eredu zientifiko koherentea izateaz gain, 3N ereduak esparru ulergarri bat eskaintzen die indarkeriazko gorputz-adarra lantzen esku hartzen duten lehen mailako profesionali (psikologoak, kriminologoak, hezitzaileak, gizarte-langileak). Ereduko hiru elementuetatik abiatuta, erradikalizazioa saihesteko eta terroristen desmobilizazioa errazteko gomendio batzuk eman litezke. Hona hemen laburki deskribatuta:

MOTIBAZIO-OREKAREN BERREZARTZEA

Indarkeriazko estremismoa duten pertsonak urrundu ahal izateko, beharrezkoa da motibaziozko desorekari heltzea, une jakin batean desoreka horri buruzko interesa piztu baitzien. Baliagarria izan daiteke bizi-aukerak eskaintzea eta bizi-dimentsioei erantzutea, hala nola segurtasunari, lan-okupazioei eta harreman afektiboiei.

DESENGAINU IDEOLOGIKOA

Askotan, indarkeriazko estremismoa bertan behera uzten da gizabanakoek hori justifikatzen duen ideologiarekin desengainatzen direnean. Ondorioz, indarkeriazko ideologiarekiko disonantzia eta jarrera kritikoak sortzeak indarkeriazko mobilizazioa murriztu dezake.

SARE ALTERNATIBOAK

Taldearen zeregina funtsezkoa da. Horregatik, zaildu egin behar dira pertsonak beste gizabanako erradikal batzuekin lotzen dituzten gizarte-loturak. Halaber, sare sozial eraikitzaileagoekiko loturak sustatu eta/edo indartu beharko lirateke.

Garrantzitsua da azpimarratzea proposatutako gakoak hainbat prebentzio-mailatan praktikan jar daitezkeela; bai prebentzio primarioa bera bultzatzeko, bai pertsonak desmobilizatu eta gizarteratu nahi dituzten errehabilitazio-ekintzetan.

JARDUERA. ELKARRIZKETA BATEN AZTERKETA

BOST GALDERA ARIE W. KRUGLANSKIRENTZAT

Zara Greenbaumek APA Monitor on Psychology-n (2019ko apirila) egindako elkarrizketa. Hemen eskuragarri: <https://www.apa.org/monitor/2019/04/conversation-kruglanski>

Arie W. Kruglanski doktoreak, APAko kide eta Marylandeko Unibertsitateko Psikologiako irakasle ospetsuak, kognizio sozial arrazoitua ikasten hasi zuen bere karrera. Baina 2001ean, Irailaren 11ko erasoen ondoren, haren ikerketa-ildoak terrorismora eta erradikalizaziora bideratu zen. 2005ean, Segurtasun Nazionalako Departamentuaren laguntzarekin, START kofundatu zuen, terrorismoa aztertzeko eta hari aurre egiteko erantzunak emateko Partzuergo Nazionala.

Zer bilakaera izan du indarkeriazko estremismoaren azpian dauden faktore psikologikoen ulermenak?

STARTen egiten dugun lanean hiru faktore nagusi identifikatzen ditugu: beharra, narratiba eta sarea, eta elkarrekin nola funtzionatzen duten erakusten dugu. Dagoen bibliografia berrikusten hasi ginenean, autore askok motibazioen garrantzia azpimarratzen zutelak ikusi genuen, hala nola mendekua, liderra gurtzea, dirua, "Paradisua" abantailak edo "Mahoma profetarekin elkartzea". Horiek aztertzen

ditugunean, bakoitzaren atzean gizaki orok neurri batean duen esanahia, garrantzia eta errespetua bilatzeko premia unibertsala dagoela ondorioztatzen dugu.

Narratiba ideologikoak, talde terrorista batek bere ekintzak justifikatzeko kontatzen duen istorioak, esanahi bilaketa hori indarkeriazko estremismoarekin lotzen du. Esaterako, muturreko eraso suizida bat aurrera eramateagatik, islamista batek "zeruan sariak jasoko" dituela pentsa dezake. Narratiborrek adierazten dio zer egin behar duen esanahi pertsonala lortzeko taldearen balioen arabera. Balio horientatik sakrifizioak egiten badituzu, taldeak errespetuz eta begirunez sarituko zaitu, garrantzi nabarmena duen ospetsu baten estatusa emanez. Marc Sageman psikiatrak jada sartua zuen sare sozialen zeregin garrantzitsua, eta ondorioztatu genuen garrantzitsuak direla, narratiba baliozkotzen dutelako. Antzeko ideiak dituzten estremisten sareak pertsonaren erreferentziazko talde gisa jokatzeko du, eta begirunea ematen dio sari gisa, narratibaren aginduen arabera jokatzeko bada. Hori bereziki garrantzitsua da gizarte nagusitik desbideratzen den narratiba batentzat, indarkeria eta errugabeen hilketa justifikatzeko. Sareak narratibaren arabera bortizki jokatzeko aukera ematen die pertsonari.

Nola aplikatzen zaio marko hori supremazista zuriak bezalako muturreko talde zehatz bati?

Supremazista zuriak ez datoz bat beste muturreko indarkeriazale mota batzuekin. Beste terrorista batzuek narratiba erlijioso bat ontzat har dezakete; talde honek, aldiz, bidegabekeria eta etsai desberdinak kontuan hartzen ditu: gobernu, talde minoritario bat, errefuxiatuak edo etorkinak. Baina beharrezko azpiko dinamikari dagokionez, narratiba eta sarea beste talde terrorista batzuen antzekoak dira.

Arie W. Kruglanski. Guilford Press

Zer gomendatzen duzu gobernuak egitea terrorismoa prebenitzeko?

Esanahi pertsonalaren beharra sozialki modu eraikitzailean ase behar da. Lehenik eta behin, gobernuak dagokien esanahia ez galtzea, eta hori gertatzen da zenbait taldereko aurreiritzi- eta desperekotasun-baldintzak ematen badira. Bigarren gomendioa narratiba sinesgarriak nabarmentzea da, ahal dela komunikatzaile karismatikoek emanak, esanahia irabazteko modu konstruktiboak sustatzen dituztenak. Narratiba horiek nahiko onartuak izan ohi dira audientziaren aldetik. Horren adibide izan liteke John F. Kennedyren nazioaren inaugurazio hitzaldia, 1961ean. Hitzaldi horrek gazteak desafiatu eta inspiratu zituen AEBetako gizarteari lagun ziezaioten. Azkenik, pertsonak indarkeriaren aurka egiten dituzten jarduerengatik onartu, gurtu eta errespetatuko dituzten mugimenduak sortu beharko lituzkete gobernuak. Gobernu batzuek nahiago dute beren arrautza guztiak saski militarrean, polizialean edo inteligentziazkoan jarri, estremismoa indargabetu nahi denean. Hala ere, hori kaltegarria dela uste dugu; izan ere, ezin duzu ideologia bat hil, eta ezin dituzu pertsonen botere faltaren edo umiliazioaren sentimenduak erreprimitu.

Nola berrezar dezakete gobernuak norberaren esanahia?

Gutxienez, pertsonen esanahia emango dieten lanbideak lortzeko bitartekoak eman beharko lizkieke. Adibidez, boka-ziozko orientazioa eta bizitza irabazteko aukera eskaintzea. Bigarrenik, gazteek idealista izateko eta beren herrialdearen alde zerbait egiteko duten nahia aprobetxatuko duten erakundeak sortzea. Garrantzitsua da horrelako gauzak bultzatzeko eta animatzeko moduak aurkitzea, ez baitago esanahi handiagorik balio edo ideia sakratuen zerbitzura bideratzen dena baino. Gobernuak, halaber, idealismoa sustatu behar dute gazteen artean, eta boluntario-jarduerak antolatu behar dituzte, haien garrantzi-nahia gizartearen eta eraikuntzaren aldeko norabidean bideratzeko. Esanahirako motibazioa hain ohikoa eta funtsezkoa denez, esku-hartzeek irismen handia izan behar dute, eta gizarte osoaren ikuspegi eman behar dute, haur eskolatik aurrera. Adibide ona da Aarhusek Danimarkan duen eredia; Preben Bertelsen psikologoak zuzentzen du, eta gazteei aholkularitza eta laguntza eskaintzen die, bertoko terrorismoari aurrea hartzeko asmoz.

Zer galdera daude oraindik terrorismoari eta erradikalizazioari buruz?

Galdera nagusia da nola itzuli ideia horiek guztiak, orain ikerketa lan oso zabalean oinarritzen direnak, praktika hobeetan. Komunitateek, hezkuntza sistemak eta arduradun politikoek ikerketa horretan oinarritutako tresnak eta gaitzuntza behar dituzte. Hori ezin dute psikologoek bakarrik egin; gobernu-politika bat behar da, gizartearentzat erradikalizazioak dakarren mehatxuaz jabetzeko.

GOGOETA EGITEKO:

Arie W. Kruglanskik "esanahi pertsonala sustatzen duten narratiba sinesgarri eta eraikitzaileak" sustatzea gomendatzen du. Saia zaitzete zuen ikuspuntutik hori lortu duten lider politikoen edo pertsona ospetsuen diskurtsoen edo komunikatuen adibide batzuk bilatzen.

Zure ustez, zertaz ari da Kruglanski zera dioenean: "ezin duzu ideologia bat hil, eta ezin dituzu pertsonen botere faltaren edo umiliazioaren sentimenduak erreprimitu"?

Kruglanskiren arabera, Aarhus eredia praktika onaren adibide ona da erradikalizazio bortitzari heltzeko orduan. Danimarkako hiri horretan garatutako esperientzia hau, batez ere oso erradikalizatuta dauden eta atentatuak egiteko asmoa izan dezaketen pertsonen zuzenduta dago. Programa polizia-kidegoen eta zerbitzu soziokomunitarioen arteko lankidetzaren ahalegina da, eta hainbat zerbitzu biltzen ditu, hala nola aholkularitza psikologikoa, familia-laguntza eta orientazio profesionala. Saia zaitzete erradikalizazioaren prebentzioari heldu dioten beste hiri batzuetan antzeko jardunbideak aurkitzen.

Erradikalizazioa eta terrorismoa neurri polizial eta militarrekin bakarrik borroka daitezkeela uste duzu? Zergatik?

3. SAIOA

TALDE TERRORISTAREN GAKO PSIKOLOGIKOAK

Aurreko saioan 3N ereduaz aztertu dugu, erradikalizazioaren psikologia norberaren esanahia berrezartzeko edo areagotzeko saiakera gisa azaltzen duena. Ereduak proposatzen du norberaren esanahia (autoestimua, bizi-zentzua) mugatuta edo mehatxatuta dagoenean, gizabanakoek beste bide batzuetatik bilatzeko joera izan dezaketela, muturreko kausei lotuta egon daitezkeen aukerak barne. Alderdi motibazional horretaz gain, teoriak proposatzen du funtsezkoa dela gizabanakoa murgilduta dagoen ideologiari eta talde-dinamikei erreparatzea. Horrela, hiru faktore horiek (beharrak, narratiba eta sare soziala) erradikalizazioan laguntzen dute modu dinamiko eta interaktiboan. Saio honetan, zehatzago aztertuko dugu taldeak erradikalizazio prozesuan duen rola, baita talde eta erakunde terroristen gako psikologiko batzuk ere.

ANALISI-MAILAK

Lehenik eta behin, erradikalizazioa azaltzeko erabili ohi diren analisi-mailak bereiztea komeni da:

MAILA SOZIO-ESTRUKTURALA

Gizabanakoaren erradikalizazioari eragiten dioten alderdiek makro ikuspegitik duten zereginaz ari da. Hala, adibidez, alderdi politikoak, nazioarteko harremanak edo ekonomia dira zenbaitetan erradikalizazioa azaltzeko erabili diren faktoreak. Hala ere, ikuspegi hori mugatua da, aldagai horiek, berez, ez baitute azaltzen pertsona bat indarkeria legitimatzeko edo hartan nahasteko prest egotea.

BANAKAKO MAILA

Maila psikologikoa bera da. Ikuspuntu horretatik, pertsonak erradikalizatzea eta/edo une jakin batean indarkeria erabiltzeko prest egotea eragin dezaketen hainbat faktore psikologiko daudela onartzen da.

TALDE-MAILA

Ikuspegi horretatik, gizarte-testuinguruaren eragina nabarmentzen da erradikalizazio-prozesuan, bereziki taldearena. Analisi-maila honetan, gizartearen eragina, komunikazioa, pertsuasioa edo lidergoa bezalako alderdiak aintzat hartzen dira.

Gaur egun, ikertzaile gehienek onartzen dute hiru maila horiek erradikalizazio prozesuan eragina dutela. Hala ere, ikuspegi psikosoziala funtsezkoa da ulertzeko nola "pertsone normalak" gai diren moralki deskonektatzeko eta indarkeriarantz desinhibitzeko. Baina, zergatik da hain garrantzitsua taldea?

TALDEAREN ROLA

Oro har, nolabaiteko adostasuna dago erreferentziazko gizarte-taldeak eginkizun garrantzitsua duela erradikalizazio prozesuetan.

Talde erradikal bateko edo erakunde terrorista bateko kide izateak (benetakoa edo hautemandakoa) zenbait bizi-premia ase ditzake (esanahia, partaidetza sentimendua). Bestalde, taldean egoteak indarkeriazko ekintzak egiten dituzten pertsonak psikologikoki inhibi ditzake.

Ikerketak iradokitzen duenez, kasuen bi herenetan baino gehiagotan gizabanakoak indarkeriazko taldeetara batu ziren, aurretik indarkeriazko taldeari lotuta zegoen senide, lagun edo inguruko pertsonaren baten bidez. Aurrez aurreko interakzio pertsonalen bidez gerta daiteke lotura hori, baina birtualki ere gerta daiteke, Internet bidez. Pixkanaka, lotura sendoak sortuz joango dira, eta ohikoa da muturre-

ko taldeak familia eta aurretik zeuden adiskidetasun sareak ordezkatzeko. Horrela, gizabanakoak zenbat eta denbora gehiago eman taldearekin, orduan eta aukera handiagoa du taldean rol aktiboa izateko.

ONINARRIZKO KONTZEPTUAK

Hainbat motatako erakunde terroristak daude, eta helburuen, ideologiaren, egituraren, tamainaren edo komunikazio-fluxuen arabera alda daitezke. Tipologia horietatik harago, taldekako ondorioak dituzten zenbait elementu daude, gehienetan berdinak izaten direnak. Zehazki, erreklutamendua, kohesioa eta lidergoa aipatuko ditugu.

ERREKLUTAMENDUA

Pertsonak erakartzeko eta taldearekin lotzeko prozesua da. Oro har, lotura hori prozesu bat da, eta pixkanaka gertatu ohi da. Dena den, modu "espres" eta itxuraz zakarrean ere eman daiteke.

KOHESIOA

Erakundearen baitan dagoen batasunaz ari da. Hori areagotu egin daiteke, kanpoko mehatxuak daudelako, barne-desadostasunak zigortzen direlako eta helburuetara bideratutako talde dinamikak daudelako.

LIDERGOA

Ohikoa da erakunde terroristetan funtzio eta rol banaketa bat egotea. Liderren kasuan, honako hauek dira erakunde terroristen barruan bete ohi dituzten funtzioetako batzuk: (1) komunikazioaren kontrola; (2) inspirazio ideologikoa; (3) helburuak ezartzea; (4) funtzioak eta rolak esleitzea; eta (5) barne-kohesioa mantentzea.

Amine M'Siouri, Pexels

PIRAMIDEAREN METAFORA

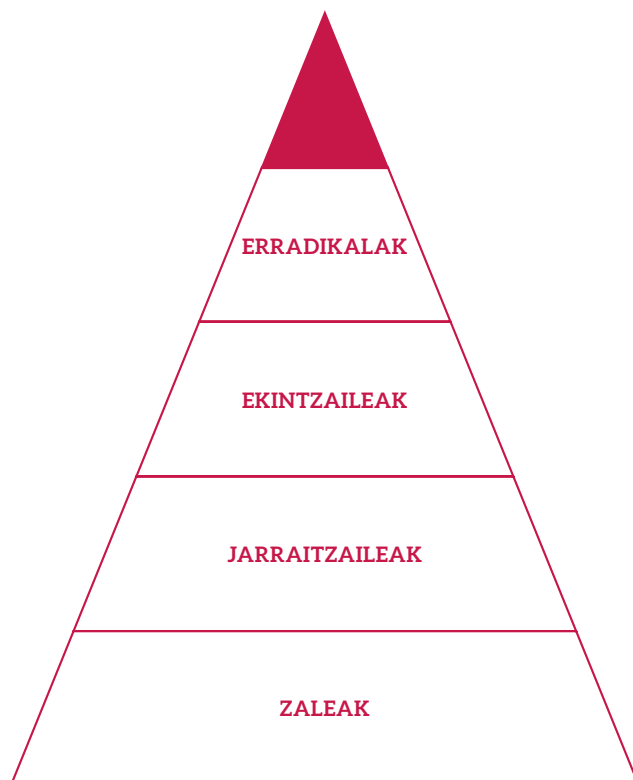
Batzuetan, terrorismoa arazo sozialtzat hartzen da, non protagonistak bakarrak indarkeria instrumentalki erabiltzen duten pertsonak diren, kausa bat defendatzeko. Ikuspegi hori, ordea, mugatua da.

Talde ikuspuntu batetik, garrantzitsua da piramidearen metafora aipatzea.

Ikuspegi horretatik, mugimendu sozial bat piramide moduan irudika liteke, eta honen oinarrian zaleak, jarraitzaileak eta ekintzaileak egongo lirateke. Jarraian, erradikalak kokatuko lirateke. Eta piramidearen gailurrean gizabanako motibatuak, desinhibituak eta bortizki jokatzeko prest daudenak egongo lirateke. Oro har, piramidearen tontor hori gutxiengo bat izango litzateke, baina, hala ere, kolektibo handiago batek babestu eta legitimatuko luke.

Ikus dezakegun bezala, eredu horrek ikuspegi zabalago batekin irudikatzen du terrorismoa, eta babes oinarriek legitimatzaile eta erreklutamendu-harrobi gisa duten zeregina nabarmentzen du. Ikuspegi horren talde-inplikazioak eta inplikazio kolektiboak garrantzitsuak dira; izan ere, iradokitzen du antiterrorismoa piramidearen gailurrera ez ezik piramide-oinarrira ere bideratu behar dela, non neurri proaktiboak ezarri beharko liratekeen terroristen gizar-te-babesa kaltetzeko.

TERRORISTAK

INDARKERIA ZEHAZTEN DUTEN FAKTOREAK

Ikerketa psikosozialetik agerian geratu da taldeko faktoreek edo egoera-faktoreek portaeran duten garrantzia (ikus 1. taula). Erradikalizazio biolentoaren eremuan bereziki garrantzitsuak diren faktore batzuk proposatu dira, horien artean identitate soziala, obediencia eta desindibidualizazioa aipa genitzake.

IDENTITATE SOZIALA

Ikuspuntu honetatik, desberdintasunak areagotu eta taldeen arteko alderaketak eragiten dituzten gizarte-kategorizazioen ondorioz gertatzen dira erradikalizazio-prozesuak. Konparazio horiek polarizaziora eta estereotipoak eta aurreiritziak sortzera eramaten dute, eta taldeen arteko gatazkaren oinarrian daude. Batzuetan, identitate pertsonala eta identitate soziala baliokideak izatera irits daitezke, eta fenomeno hori identitatearen fusio gisa izendatzen da. Mekanismo hori lagungarria izan daiteke talde baten indarkeriaz jokatzeko.

OBEDIENZIA

Pertsonak beren morala legitimitzat jotzen dituzten kanpoko agintariengana eramaten dutenean gertatzen da. Indarkeria politikoaren adibide historiko ugari aipa genitzake, pertsonak erantzukizunetik salbuesten dituztenak, "aginduak betetzen zituztela" argudiatuta. Mekanismo psikologiko hori psikologia sozialari interesatu zaio neurri handi batean, eta ezinbestekoa da Stanley Milgram-en lanak aipatzea (ikus 1. koadroa).

DESINDIBIDUAZIOA

Pertsona bat talde bateko kide izatera pasatzen denean gerta daitekeen nortasun pertsonalaren zentzuaren galeraz ari da. Taldearen arauak eta balioak onartzeak, bai eta taldeak eskaintzen duen anonimotasuna eta babesa ere, portaera desinhibitu dezake, eta beste modu batera egin ezin daitezkeen jokabideak erraztu. Desindibidualizazio maila hainbat aldagairen arabera izango da, hala nola taldearen tamainaren, anonimotasunaren, taldearen jarduerak sortzen duen emozioaren eta duen balio motaren arabera.

1. KOADROA

Pertsonen portaera aztertzeko, ezinbestekoa da testuinguru soziala kontuan hartzea. Planteamendu hori egile klasiko ugariaren lanerako oinarria izan da, eta horien artean aipa ditzakegu Muzafer Sherif, Solomon Asch, Stanley Milgram, Kurt Lewin, Philip Zimbardo, Henri Tajfel, Robert Zajonc, Serge Moscovici edo John Turner. XX. mendeko indarkeria politiko dramatikoak eta totalitarismoen goraldiak eragin handia izan zuten ikertzaile horiengan, eta pertsona «normalak» indarkeriaz desinhibitzeko eta kausa baten izenean sarraskiak legitimatzeko edo egiteko gai izatera eramaten zituzten prozesuei erantzun zientifikoak bilatzen saiatu ziren. Dokumental honetan, Psikologia Sozialaren funtsezko ekarpen batzuk aztertzen dira.

Dokumentala. «Psicología y contexto social».
<https://www.youtube.com/watch?v=G1KQnDFrK0g>

Stanley Milgramen autoritatearekiko obediencia buruzko esperimentuaren irudia

ABUSU PSIKOLOGIKOA ETA MANIPULAZIOA TALDEAREN BARRUAN

Muturreko talde jakin batzuen ezaugarriek gehiegikeria psikologikoa eta manipulazioa gertatzea erraztu dezakete. Izan ere, egile batzuek uste izan dute halakoetan sekten nahiko antzeko dinamikak ematen direla. Horretarako, metodo hertsatzaileak erabili behar dira, jarraitzaileengan eragiteko eta haien mendekotasuna eta otzantasuna lortzeko. Ikuspuntu horretatik, taldeek beren kideen manipulazio psikologikoa susta dezakete, ahulagoak eta mendekoagoak egin ditzaketen ekintzen bidez. Honako hauek lirateke abusu psikologikoaren adierazle horietako batzuk: (1) isolamendu fisikoa; (2) informazioaren kontrola; (3) bizitza pertsonalerako mugak; (4) mehatxuak; (5) doktrinamendu ideologikoa; (6) agintari mesianikoak ezartzea.

Hainbat ikerketak datu enpirikoak eman dituzte lider terroristek akolitoak atzemateko eta erreklutatze orduan manipulazio psikologikoko teknika horiek nola erabili ditzaketen jakiteko. Era berean, "garuna garbitzeko" prozesu horietan, azpimarratu behar da pertsona guztiek ez dutela ahultasun maila bera. Edo bestela esanda, arrisku-faktore jakin batzuek muturreko atzematea, errekrutatzea eta doktrinatzeari erraztu dezakete (ikus Trujillo eta Moyano, 2019).

ERAKUNDE TERRORISTEN AHULEZIAK

Edozein taldek bezala, amaiera bat izan ohi dute erakunde terroristek. Hainbat faktorek zehaztuko dute hori: porrot polizialak edo militarrik, agertoki politikoan izandako al-daketa jakin batzuek, piramidearen oinarriaren sostengu faltak (zaleak eta jarraitzaileak) edo talde terroristaren barne desintegrazioak. Ikuspuntu aplikatu batetik, funtsezkoa da erakunde terroristen ahuleziak zein diren jakitea, haien komunikazio-estrategia, erreklutatze gaitasuna eta indarkeria legitimatzeko asmoak mugatzeko. Horrela, modu proaktiboan lan egingo dugu erradikalizazio bortitza prebenitzeko eta eraso terroristen arriskua gutxitzeko.

Funtsean, erakunde terroristen ahultasunak beren barne-kohesioa hondatu eta funtzionamendua ezegonkortu dezaketen faktoreei dagozkie, eta, kasu batzuetan, erakunde desagertzera eraman dezakete. Ohikoa da bi ahulezia mota bereiztea: (1) barrukoak eta (2) kanpokoak. Jarraian, labur-labur aztertuko ditugu, Borum-i (2004) jarraituz:

BARNE AHULEZIAK

Taldearen barruan gertatzen direnak dira. Besteak beste:

Barneko mesfidantza. Taldeko kideak segurtasunik gabe sentitzen direnean gertatzen da, eta hipererregon behar dutela uste dute, infiltratuak, informazio-ihesak edo kanpoko mehatxuak eduki ditzaketelako. Horrek eragina izango du talde kohesioaren gutxitzean eta barne zatiketen gorakadan.

Barne lehiaketa. Posizio eta/edo lidergo desberdinak daudenean, boterearen araberako lehiaketak gerta daitezke, gataska kronikoak eta zatiketak eragin ditzaketenak.

Jarduerarik eza. Ekintzarik eta helbururik ezak barne kohesioa murriztu dezake, eta proiektu komunik ez izatearen pertzepzioa areagotu.

KANPO AHULEZIAK

Taldearen eta bere testuinguruaren arteko harremanari eragiten diotenak dira.

Ahulezia horien artean, honako hauek aipa ditzakegu:

Kanpoko laguntza. Talde terroristak babes soziala behar du (zaleak, jarraitzaileak, ekintzaileak) bizirauteko. Babes hori desagertzen bada, zailtasunak izango ditu mobilizatzeko, errekrutatze eta, azken batean, bizirauteko.

Taldearen arteko gataska. Talde terroristaren existentzia mehatxatzen duten beste talde batzuk daudenean gertatzen da. Kontuan izan behar da gataska beren proiektu propioa defendatzen duten fakzioekin ere gerta daitekeela (indarkeriazkoak izan ala ez).

JARDUERA. ABESTI BATEN ANALISIA

Pixabay

ZOMBIE (THE CRANBERRIES)

Another head hangs lowly
Child is slowly taken
And the violence, caused such silence
Who are we mistaken?

But you see, it's not me
It's not my family
In your head, in your head, they are fighting
With their tanks, and their bombs
And their bombs, and their guns
In your head, in your head they are crying

In your head, in your head
Zombie, zombie, zombie-ie-ie
What's in your head, in your head
Zombie, zombie, zombie-ie-ie, oh

Du, du, du, du...

Another mother's breaking
Heart is taking over
When the violence causes silence
We must be mistaken

It's the same old theme
Since nineteen-sixteen
In your head, in your head, they're still fighting
With their tanks, and their bombs
And their bombs, and their guns
In your head, in your head, they are dying

In your head, in your head
Zombie, zombie, zombie-ie-ie
What's in your head, in your head
Zombie, zombie, zombie-ie-ie

Ikus-entzunezko dokumentua ikusi:

<https://www.youtube.com/watch?v=8MuhFxaT7zo>

GOGOETA EGITEKO:

Ikertu zein den kantuan kontaktzen den istorioa.

Zein talde terrorista izan zen sarraskiaren eragilea?

Zure ustez, zer da 1916ko data? Ikertu horri buruz.

Zergatik uste duzu abestiaren letrak "zonbi" gisa definitzen dituela hilketaren egileak? Hausnar ezazu erabiltzen duten metaforaz.

Abestiaren letra biolentoei zuzentzen zaie: "What 's in your head?". Zer esan nahi du?

Zeintzuk dira pertsona bat, metaforikoki hitz eginez, zonbi bihurtzen lagun dezaketen talde-alderdiak?

JARDUERA, EZTABAIDA

Irakurri Fernando Arambururen "Patria" eleberriaren hurrengo pasartea. Ondoren, erradikalizazio-prozesuetan taldeak duen zereginari buruzko eztabaida egin.

«Lagunek, koadrilak, konpainia txarrek doktrinaren pozoia sartu zioten lotsagabeari, eta horrek auskalo zenbat familiaren bizitza suntsitzera eraman zuen. Eta oraindik heroi bat dela usteko du. Gogorretakoa omen da. Gogorretakoa edo astakiloetakoa. Ez daki liburu bat nola irekitzen den ere».

4. SAIOA

MUTURREKO

INDARKERIAREKIKO

ERRESILIENTEA

DEN GIZARTEA

ZERTAZ ARI GARA ERRESILIENTZIAZ ARI GARENEAN?

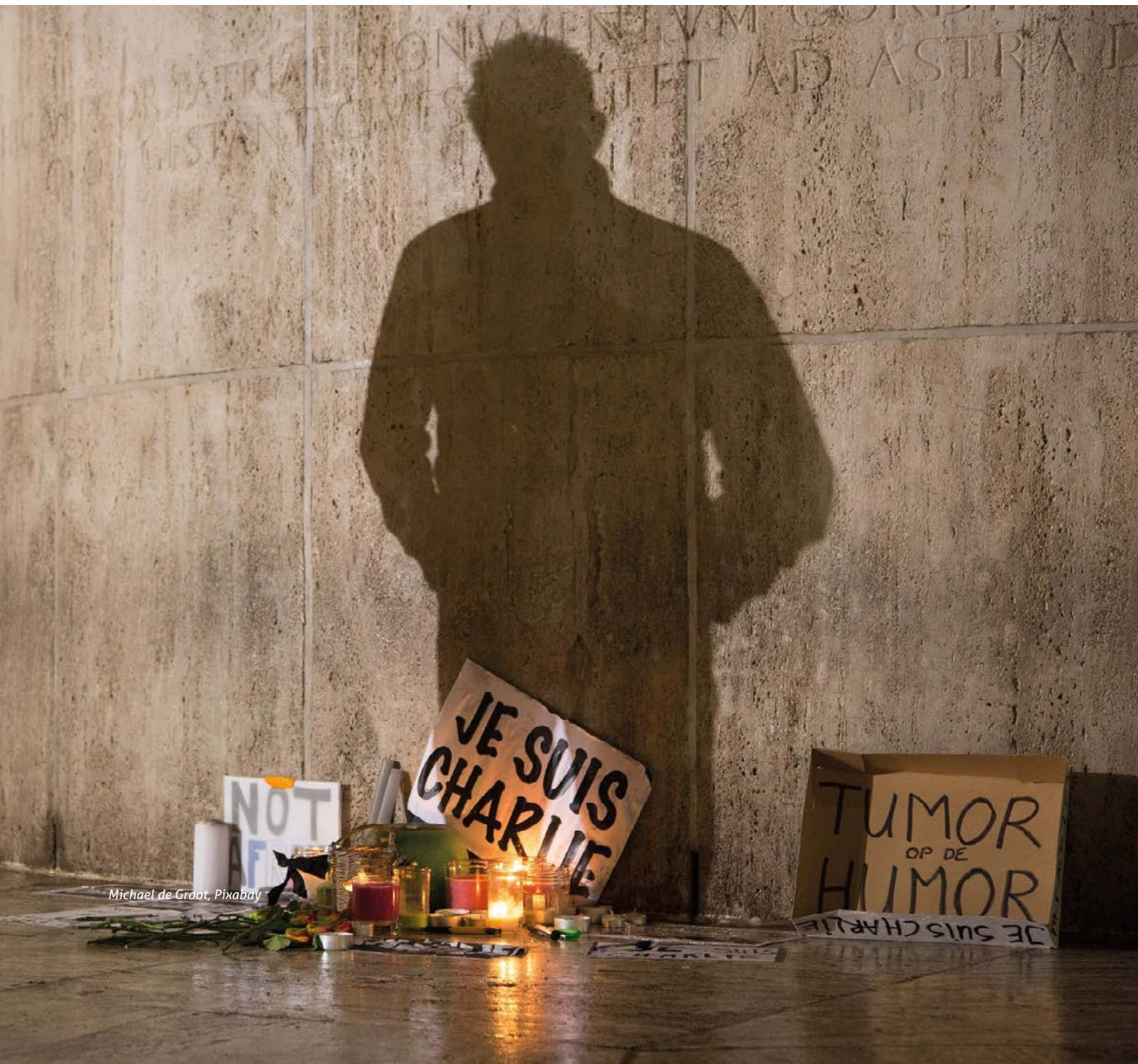
Erradikalizazio bortitzari eta terrorismoari aurre egitea erronka partekatua bihurtu da, eta erakunde eta eragile guztiek nor bere gain hartu behar dute. Testuinguru horretan, erresilientziaren kontzeptua jendarteratu egin da, eta asmoen adierazpen bihurtu da. Funtsean, indarkeriazko estremismoari aurre egiten dion gizartea proaktiboa da, eta aurre egin beharreko mehatxu konplexuaz jabetzen da. Horrek esan nahi du agertoki erreaktiboei aurrea hartu behar zaiela, eta behar den sendotasunaz hornitu behar direla, haien kohesioa eta balioak arriskuan jartzen dituzten nariadurak jasaten dituztenean.

Horretarako, beharrezkoa da:

Bizikidetzeta eta aniztasuna modu positiboan kudeatzea.
Muturreko ideologia bortitzen arbuioa sustatzea eta, aldi berean, narratiba alternatiboak ekoiztea eta zabaltzea.
Indarkeriazaleek eragin nahi duten izuari ez amore ematen saiatzea.
Krisi posibleen aurrean egokitzeko gaitasuna garatzea.
Parte-hartzea eta balio demokratikoak sustatzea.
Arriskuan dauden gizabanakoak edo taldeak goiz identifikatzea.
Arriskuan dauden pertsonen aktibismo baketsuaren alternatibak aurki ditzaten esku hartzea.
Komunitateko kideen arteko konfiantza eta lankidetzeta bultzatzea (polizia, hezkuntza-sistema, gizarte-zerbitzuak, irabazi-asmorik gabeko erakundeak).
Komunitateko kideak babestea eta laguntzea, bereziki istilu jakin batzuen ondoren, aurreiritzia eta diskriminazioa indargabetzeko.
Gizarteratzea eta kohesioa bultzatzea.
Terrorismoa deslegitimatzea narratiba alternatiboan bidez.
Biktimei laguntzea.

Beharrezkotzat jotzen dugu nabarmentzea gazteak funtsezko elementuak direla indarkeriazko estremoari aurre egiteko edozein politika integraletan. Gazteen eta nerabeen ezauzgarri sozial, psikologiko eta ebolutiboek lehentasunezko kolektibo bihurtzen dituzte. Gure ikuspuntutik, erradikalizazio prozesuan lagun dezaketen arrisku-faktoreetan jarri behar da arreta. Baina, horrez gain, gazteek gizarteari ekarpen po-

sitiboak egin diezazkiokete parte-hartzeari, sormenari, berrikuntzari eta konpromisoari dagokienez. Azken batean, helburua gazteria eksklusiboki «arrisku»tzat ez hartzea izango litzateke, baizik eta baita «aukera»tzat ere. Aurreko guztian eragina duten alderdi batzuk aztertuko ditugu saio honetan.

Michael de Groot, Pixabay

PREBENTZIO-MAILAK

Prebentzioa funtsezkoa da indarkeriazko estremismoa indargabetzeko. Osasun publikoaren esparruan gertatzen den bezala, hiru prebentzio-maila bereiz daitezke: (1) lehen mailakoa; (2) bigarren mailakoa; eta (3) hirugarren mailakoa. Izan dezaketen erabilgarritasun praktikoa potentziala kontuan hartuta, hona hemen horietako bakoitza:

LEHEN MAILAKOA

Indarkeriazko estremismoak gizabanakoengan eta taldeetan duen eragina murriztu nahi da. Muturreko ideologiak transmititzen diren kanaletan esku hartzea eta arrisku-faktoreak kontrolatzera bideratuta dago. Garatu beharreko jardueren adibide batzuk honako hauek lirateke: ziberespazioko eduki erradikalak mugatzea, hezkuntza-programak ezartzea edo gorroto-diskurtsoak gaitzestea.

BIGARREN MAILAKOA

Helburua erradikalizazioa goiz detektatzea eta hartan esku hartzen saiatzea da. Horrek esan nahi du arriskuan dagoen biztanleria identifikatu, eta prebalentzia murrizteko esku-hartzeak egin behar direla.

HIRUGARREN MAILAKOA

Dagoeneko erradikalizazio prozesu bortitz bat gertatu denean garatu beharreko ekintzei buruzkoa da. Segurtasuna arriskuan jar dezaketen pertsonak berreskuratu nahi ditu birgaitzearen bidez (adibidez, birgizarteratze- eta/edo errehabilitazio-programen bidez).

TRANSMISIO-KANALAK

Ideologia erradikala modu proaktiboan esku har daitekeen kanalen bidez transmititzen da. Bektore horietako batzuk espetxeak, ikastetxeak, ziberespazioa eta hiri-ingurune jakin batzuk lirateke (Trujillo eta Moyano, 2019). Jarraian, labur-labur deskribatzen dira:

ESPETXEAK

Datozen urteetan ehunka terrorista askatuko dituztela uste da, zigorra bete ostean. Gizabanako horiek espetxe-ingurunea hasieran sartu zirenean baino erradikalago uzteko arriskua kezka-iturri izan beharko litzateke. Gainera, espetxeak berak izan daitezke estremismo bortitzaren haztegi bat. Horregatik, ezinbestekoa da terroristen espetxeratzek birgaitze-eta birgizarteratze-osagai bat izatea, zailtasunak jakinda ere, berrerortze-arriskua minimizatzen saiatzeko.

HEZKUNTZA-SISTEMA

Hezkuntza funtsezkoa da muturreko ideologiek gazteak erakar ez ditzaten. Horretarako, modu integralean garatu behar dira hainbat alderdi, hala nola pentsamendu kritikoa, balio demokratikoak, kulturantzatasuna edo aurreiritziei eta diskriminazioari heltzea. Era berean, parte-hartzea sustatu behar da, arriskuan dauden pertsonak identifikatzeko protokoloak ezarri behar dira eta gertakari kritikoen aurrean erantzun instituzional egokiak eman behar dira. Arestian esan dugun bezala, gazteek izan behar dute edozein estrategia prebentiboren protagonista. Hala ere, hezkuntza-sistematik egiten den esku-hartzeak familiak, profesionalak eta, oro har, komunitatea ere kontuan hartu beharko lituzke.

ZIBERESPAZIOA

Internet ezohiko baliabidea izan arren, ez dago arriskuetatik salbuetsita, muturreko mezuak eta gorroto mezuak zabaltzeko plataforma bihur baitaiteke. Ohikoa da talde batzuek ikus-entzunezko produktu ikusgarri eta erakargarriak zabaltzea, ikusleak limur ditzaketenak, bai eta indarkeriaren erabilera justifikatu eta garrantzia kendu ere. Indarkeriazko estremismoa prebenitzeko, beharrezkoa da herritarrek eta, zehazkiago, gazteek alfabetatze digitaleko gaitasunak garratzea. Aro digitalean, gurasoek eta hezitzaileek zeregin nabarmena izan dezakete hezkuntza mediatiko hori emateko eta pentsamendu kritikoa garatzeko orduan.

HIRI-INGURUNEAK

Dituzten ezaugarri soziodemografiko eta urbanistikoak medio, badira bereziki sentikorrak diren hiri-inguruneak. Tes-tuinguru horietan, gizarte-bazterketaren arriskuak, etnien eta kulturen kontzentrazio handiak eta bidegabekeriaren pertzepzioak biztanleen alienazio sentimenduak eragin ditzakete. Faktore horiek guztiak indarkeriazko estremismoari eragiten dioten arrisku-faktore bihur daitezke. Horregatik, funtsezkoa da pertsonen eta taldeen benetako gizarteratzearen alde lan egitea.

Lukas Rychvalsky, Pexels

ERRADIKALIZAZIOAREN DETEKZIO GOIZTIARRA

Prebentziozko ikuspegiak hartzeko, erradikalizazio-adierazleak goiz detektatu behar ditugu. Helburu horrekin, erradikalizazio-adierazle horiek zabaltzeko ekintzak garatu dira azken urteotan. Montrealgo Erradikalizazio Bortitza Prebentziko Zentroak (CPRLV) proposatutako erradikalizazioaren barometroa tresna interesgarria da. Baliabide horrek (www.info-radical.org web-orrian kontsulta daiteke) lagundu behar diren eta erradikalizazio-prozesuaren adierazle tipikotzat har daitezkeen portaeren eskema ematen du. Barometroa portaera-adierazleen lau kategoriatan banatuta dago, larritasun mailaren arabera: (1) sotilak; (2) problematikoak; (3) kezkarriak; eta (4) asaldagarriak.

Azaldutako barometroa gutxi gorabeherako gida bat baino ez da, zuhurtziaz erabili beharrekoa. Horrek esan nahi du ez dela tresna zehaztzat hartu behar, baizik eta familia eta profesionalentzako baliabidetzat, arrisku adierazleak identifikatzen laguntzeko, goiz esku hartzeko.

ADIERAZLE SOTILAK

Parte hartze politiko-erlijiosoari lotutako portaerak biltzen ditu, ekintza baketsu eta demokratikoak bereiziko lituzketenak. Jokabide horiek normalizat jo daitezke, eta kasu askotan izaera positiboa dute.

Besteak beste, honako adierazle hauek aipa daitezke:

Bere inguruan bere usteak defendatzeko argudio sutsuak ematen ditu.

Ageriko zeinuak (jantziak, orrazkera, ikurrak, tatuajeak, etab.) erabiltzen ditu bere nortasuna eta/edo kidetasuna adierazteko.

Aktibo ageri da sare sozialetan, kausaren defentsan.

Kausa baten aldeko jarrera hartu, eta modu baketsuan defendatzen du.

Asko interesatzen zaio nazioko eta nazioarteko gaurkotasuna.

Kausa jakin batekin gehiago konprometitzeko nahia adierazten du.

Emozio indartsuen edo abenturen beharra adierazten du.

Bidegabekeria sozialak zuzendu nahi ditu.

ADIERAZLE PROBLEMATIKOAK

Nolabaiteko ondorez pertsonala adierazten duten portaerak barne hartzen ditu, bai eta norbanakoa bere portaera nabarmen aldatzera daraman kausa edo ideologia batekiko identifikazio handiagoa ere.

Besteak beste, adierazle hauek daude:

Muturreko ikuspuntuak eta ikuspegi polarizatuak adierazten ditu.

Familia-ingurunearekin hausturak eragin ditzaketen portaerak hartzen ditu.

Familiatik eta aurretiko adiskidetasun-sareetatik isolatzen da.

Ohituren bat-bateko aldaketak.

Biktimizazio- eta arbuio-sentimenduak.

Bere ideologiak bultzatuta, erakunde konbentzionalen (eskola, lantokia, etab.) arauak eta formalismoak arbuiatzen ditu.

Uko egiten dio taldeko jardueretan parte hartzeari edo gizabanako jakin batzuekin elkarreraginean aritzeari, alderdi etniko, ideologiko edo ezaugarri pertsonalengatik.

Zailtasunak ditu bere ideiak berriz ebaluatzeko eta beste ikuspuntu batzuk egon daitezkeela modu eraikitzailean onartzeko.

ADIERAZLE KEZKAGARRIAK

Ibilbide erradikal baten hasierarekin lotutako portaerak dira. Hona hemen adierazle batzuk:

Familiako kideekin eta lagunekin dituen loturak apurtzen ditu eta lagun talde berri batek ordezkatzeko ditu.

Indarkeriaren erabilera legitimatzen du kausa edo ideologia bat defendatzeko.

Familiari eta lagunei bizimodu edo inplikazio pertsonal berri bat ezkutatzeko die, kausa batengatik.

Gizabanako edo talde estremista bortitzekin elkartzen da.

Bat-batean lanbide-jardueretik eta/edo eskola-jardueretik interesa galtzen du.

Muturreko talde bortitzen babesarekin lotutako sinbologia erakusten du.

"Munduaren amaierarekin" edo ikuspuntu mesianikoekin obsesionatzen da.

Beste gizabanako edo talde batzuekiko gorrotoa adierazten du.

ADIERAZLE ASALDAGARRIAK

Kategoria honetan ideologia edo kausa bati modu eksklusiboan eta sektarioan men egiten zaiola erakusten duten jokabideak sartzen dira, eta indarkeria ekintza legitimoa eta baliozkoa dela ulertzen da. Hauek dira kontuan hartu beharreko seinale batzuk:

Muturreko talde bortitzen jardueretan parte hartzen du, hainbat bitartekoren bidez (adibidez: logistikoa, finantzariora, propaganda).

Gizabanakoak erreklutatzen ditu muturreko kausa bortitz baterako.

Sare erradikalekin kontaktua du, online edo bizitza errealean.

Indarkeriazko bere sinesmenak indartzen ditu foroak eta webguneak kontsultatuz.

Muturreko kausa bortitz batek inspiratutako ekintza bortitzak egin edo planifikatzen ditu.

Legeak ezarritako mugetatik kanpo armak nola erosi edo erabili ikasten du.

Gatazka guneetara joatea edo muturreko talde bortitzen jarduera dagoen lekuetara joatea planifikatzen du.

ZER EGIN DEZAKEGU ARRISKUAN DAUDEN PERTSONEI LAGUNTZEKO?

Erradikalizazio egoera posibleen aurrean ez dago errezeta magikorik. Dena den, badira kontuan har daitezkeen gako batzuk. Jarraian, erradikalizazio prozesu batean murgilduta egon daitezkeen lagun eta pertsona maiteei laguntzeko baliagarriak diren gomendio batzuk azalduko ditugu.

Ryan Aréstegui, Freelmages

ARRISKUAN DAUDEN PERTSONEI LAGUNTZEKO GOMENDIOAK (Bélanger *et al.* 2015)

HARREMAN POSITIBOAK IZATEA

Pertsona indarkeriazko estremismoan zergatik sartuta dagoen entzutea eta ulertzen saiatzea.

Pertsonarekin denbora pasatzea.

Jolas- eta gizarte-jardueretan elkarrekin parte hartzea.

LAGUNTZA ESKATU

Bere ingurunean konfiantzazko pertsonak bilatu eta laguntza eskatu.

Kasu horiei aurre egiteko antolamendu espezializatuetara bideratzea. Erradikalizazio kasu bakoitzak bere berezitasunak ditu, eta, beraz, esku-hartzeak, ahal den neurrian, banakakoak eta testuinguruan kokatuak izan beharko dira.

KOMUNIKAZIO ILDO IREKI ETA ZINTZOAK IZATEA

Bere diskurtsoak eta jokabideak arbuiatzea, baina onartuta sentiaraziz.

Sinesmen desberdinak dituzten pertsonen aurrean errespetuzko diskurtsoa hartzera bultzatzea.

Hainbat ikuspunturen pean jartzea.

ORDEZKO BITARTEKOAK AURKITU

Bere sinesmenak modu baketsuan sustatzen dituzten jarduerak aurkitzen laguntzea, komunitatean edo jarduera politikoan.

Ideologia baketsuen eraginpean jartzea.

JARDUERA. ZINEFORUMA

Landutako eduki batzuei buruz eztabaidatzeko baliabide gisa ikus eta erabil daitezkeen film batzuk aurkezten dira taulan.

ESTREMISMO BORTITZARI ETA ERRADIKALIZAZIOARI BURUZKO FILMAK

JUEGO DE LÁGRIMAS (1992)

Zuzendaria: Neil Jordan.

Sinopsia: IRA erakunde terroristak soldadu britainiar bat bahitu du. Konfinamenduan zehar, presoak Fergusekin, terroristetako batekin, harremana egingo du, eta eskaera bat egingo dio: hiltzen badute, bere neska-laguna ikustera joan dadila. Handik denbora batera, Fergus, bere kideengandik ihesi, Londresera doa, soldadu britainiarren neska-lagunak, Dilek, lan egiten duen pubera.

DÍAS CONTADOS (1994)

Zuzendaria: Imanol Uribe.

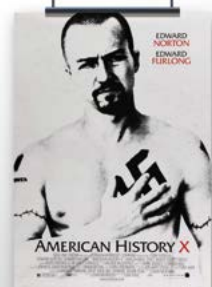
Sinopsia: Antoniok, ETA talde terroristako pistolari batek, Charo ezagutzen du atentatu bat egin baino egun batzuk lehenago. Charo hamazortzi urteko drogazalea da, eta, nahiz eta hazi den giroa lohia izan, xalotasunari eusten dio oraindik ere. Bere bizitza jada sinesten ez duen kausa bati eskaini dio, eta bere ondoeza areagotu egiten da irteerarik gabeko kalezulo batean harrapatuta dagoela sentitzean, non dena den suntsipen eta heriotza.

AMERICAN HISTORY X (1998)

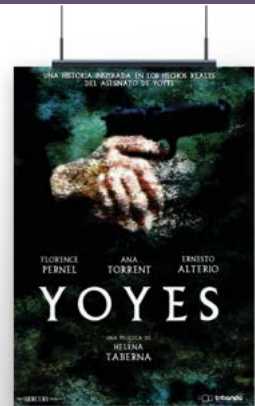
Zuzendaria: Tony Kaye.

Sinopsia: Derek, neonazi ideologiako gazte bat, kartzelara eramaten dute furgoneta lapurtu nahi zion beltz bat hiltzeagatik. Kartzelatik irten eta bere auzora itzultzen denean, indarkeriaren mundutik aldentzeko prest, konturatzen da anaia txikia bera kartzelara eraman zuen bide bera jarraitzen ari dela eta Derek jarraitu beharreko erueda dela harentzat.

YOYES (1999)**Zuzendaria:** Helena Taberna.

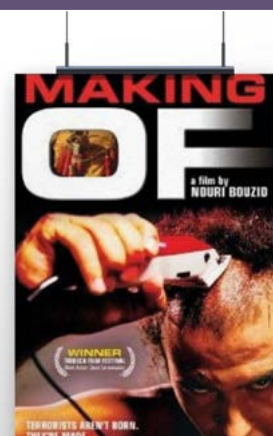
Sinopsia: Yoyes, ETako lehen emakumea, erbestetik itzuli da eta bere bizitza berregiten saiatuko da. Baina haren itzulera ez da erraza. Eboluzionatu egin du, unibertsitateko karrera bat ikasi du, NBEen lan egin du, ama izan da... Bitartean, Espainian indarkeriak egunkariaren azaletako albiste nagusia izaten jarraitzen du. Yoyes ahazten eta ahaztua izaten saiatzen da, baina bere erbesteko urteek mito bihurtu dute. Bere lehengo alderdikideek traizio gisa interpretatuko dute haren itzulera. Maite du bere lurra, bere paisaia, baina udazkenak hosto hilak baino zerbaite gehiago ekarriko du berarekin.

PARADISE NOW (2005)**Zuzendaria:** Hany Abu-Assad.

Sinopsia: Khaled eta Said bi gazte palestinar dira, haurtzarotik lagunak, eta Tel Aviven atentatu suizida bat burutzeko errekrutatatu dituzte. Euren familiekin azken gaua igaro ondoren (ezin zaie agur esan), gorpuari itsatsitako lehergailuekin mugarantz abiatu dira. Hala ere, ezer ez da espero bezala ateratzen, eta hainbat gorabehera direla eta, banandu egin dira. Orduan, beren bizitza eta beren ueste sendoak birplanteatu beharko dituzte.

MAKING OF (2006)**Zuzendaria:** Nouri Bouzid.

Sinopsia: Filmaketa set batean gertatzen da filma, eta hiru pertsonaiaren istorioa kontatzen du. Zuzendaria, Nouri, adin ertaineko gizon bat, bitan banatuta dago: batetik, kolokan dagoen bere bizitza pribatua dago, eta, bestetik, filmatzeko beldur den film bat. Lofti aktoreak bere pertsonaiaren amaiera zein izango zen jakin gabe onartu zuen papera, eta engainatuta sentitzen da antzezten duen dantzaria fundamentalista bihurtzen dela jakiten duenean. Antzetzte behar duen pertsonaia Bahta da, Irakeko gerraren ondorioz bere ibilbidea zapuztuta ikusten duen dantzari gaztea eta burua jaten dion predikari fundamentalista baten eskuetan amaitzen duena.

LA OLA (2008)**Zuzendaria:** Dennis Gansel.

Sinopsia: Alemanian, proiektuen astean, Rainer Wenger institutuko irakasleari (Jürgen Vogel) esperimentu bat egitea bururatzeko zaio ikasleei erregimen totalitario baten funtzionamendua azaltzeko. Egun gutxiaren buruan, diziplinan eta komunitate sentimenduan oinarritutako proba kaltegabea zirudiena beste zerbaitek bihurtuko da, eta irakaslea kontrol oro galtzen joango da.

FOUR LIONS (2010)**Zuzendaria:** Chris Morris.

Sinopsia: Omarrek, nazionalitate ingelesa duen musulman erradikal batek, zelula terrorista bat sortu du, eta haren partaide dira bere anaia Waj, oso mutiko sinplea dena, Barry, zuriak gorroto dituen estremista, eta Fessal, bonba-egile beldurti bat. Omar eta Waj Pakistanen dauden bitartean, Barryk Hassan errekrutatzen du. Omar Britainia Handira itzultzen denean, plan bat ekartzen du berekin: mendebaldeko ezohiko helburu baten aurkako bonba bidezko eraso suizida.

1980 (2013)**Zuzendaria:** Iñaki Arteta.

Sinopsia: ETak 1980an egindako atentatu terroristak kontatzen dituen dokumentala, hainbat kazetariren, pentsalari baten, biktima baten eta polizia baten oroitzapenen eta iritzien bidez. 1980an, erakunde kriminalaren urterik odoltsuenean, ia ehun hilketa, ehunka leherketa, dozenaka bahiketa eta huts egindako atentatu eta era askotako ekintza terrorista ugari izan ziren.

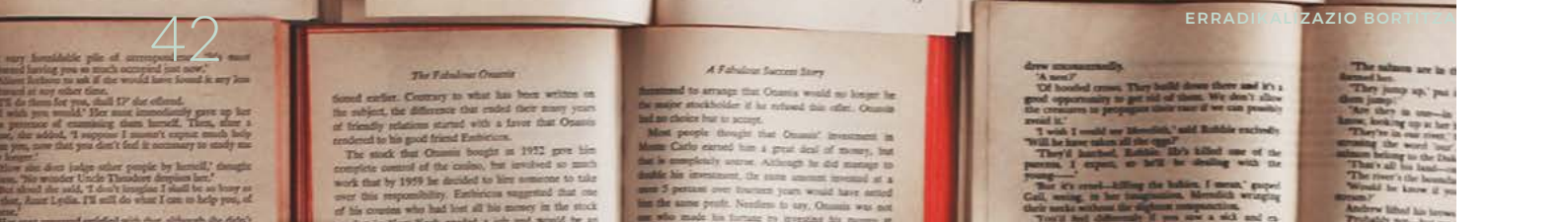
LAYLA M (2016)**Dirección:** Mijke de Jong.

Zuzendaria: Futbol partida batean zehar, Laylak kutsu arrazistak dituen iruzkin bat entzuten du, eta bere musulman kredoaren eta bere jatorri marokoarraren aurkako ezaugarri sintomatiko bezala ikusten du, bera jaiotzez holandarra izan arren. Hortik aurrera, Laylak bere pentsamendua erradikalizatzen du, eta estremismorantz gero eta gehiago erakarrita sentitzen da. Azkenean, gazte jihadistak batekin ezkonduko da, eta Amsterdam utzi eta beste bide bat hartuko du, baina ez da izango hasieran irudikatzen zuen bezalakoa.

EL JOVEN AHMED (2019)**Zuzendaria:** Jean-Pierre Dardenne, Luc Dardenne.

Sinopsia: Ahmed Belgikan bizi den nerabe bat da. Pixkanaka, aldaketa pertsonaleko prozesu bat erakusten joango da, meskitako imanarekin duen harremanaren eraginez. Bere ama eta hezitzaileak laguntzen saiatzen diren arren, ez dirudi emaitzek fruiturik ematen dutenik. Lehen lerroan dauden profesionalek eta familiek erradikalizazio prozesu bortitzei ekiteko izan ditzaketan zailtasunak erakusten ditu filmak.

GEHIAGO

JAKITEKO

very handsome pile of... found earlier. Contrary to what has been written on the subject, the difference that ended three years of friendly relations started with a favor that Onassis rendered to his good friend Enrichicos.

It was not the kind of man... might have achieved by being with them all the first. The desert is a hard taskmaster. It is rarely willing to support more than a few stragglers and grubs, which usually obtain cash to buy the things which we consider a necessary part of our everyday living.

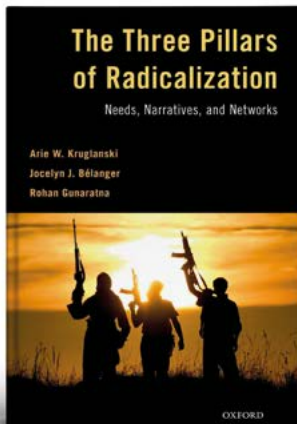
to see Miguel that evening. She had taken some... I would not even discuss that relation with the others for fear that Anne might catch our thoughts, but I knew with certainty

Olivia shook her head wearily. "The girl," he replied, "went to catch your horse, and disappeared through the water-gate bracken.

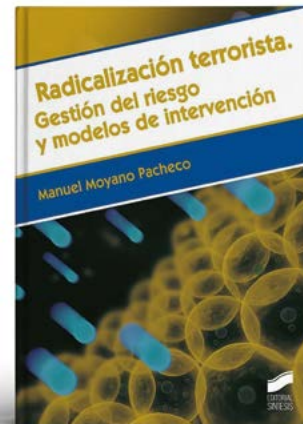
family, I'm afraid you'll have to pass again, Sylvia." Adding, with a trace of awkwardness, "Also, I can't help feeling that Pam may have been right, when she suggested that this Morning chop may have been trying to make an ass of me."

She looked at him in dismay. This was not at all what she had intended to say. "What do you mean?" she countered. "The hooded, and taking off his pipe he began to tell it. "Well, what first attracted me to this place was the air of individualism. I wanted to do some painting in the district, and I wanted to meet that artist called..."

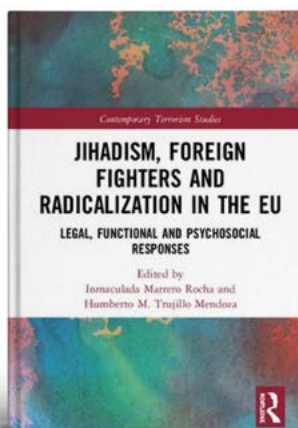

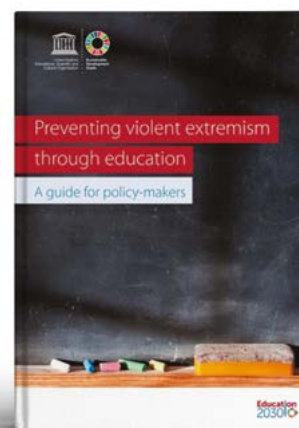
Kruglanski, A. W., Bélanger, J. J. & Gunaratna, R. (2019). *The Three Pillars of Radicalization: Needs, Narratives and Networks*. UK: Oxford University Press.

Moyano, M. (2019). *Radicalización terrorista. Gestión del riesgo y modelos de intervención*. Madrid: Síntesis.

Marrero, I. & Trujillo, H. M. (Ed.) (2019). *Jihadism, Foreign Fighters and Radicalization in the EU: Legal, Functional and Psychosocial Responses*. London: Routledge, Taylor & Francis Group.

UNESCO (2017). *Preventing violent extremism through education. A guide for policy-makers*. Hemen duzu eskuragarri: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247764>

Rivera, A. eta Mateo, E. (Ed.) (2018). *Verdaderos creyentes. Pensamiento sectario, radicalización y violencia*. Madril: Catarata.

Gómez, A. eta Vázquez, A. (Koord.) (2020). *Extremismo, radicalización violenta y terrorismo*. Madril: Sanz y Torres.

ERREFERENTZIAK

Bélanger, J. J., Nociti, N., Chamberland, P.-E., Paquette, V., Gagnon, D., Mahmoud, A., Carla, L., Lopes, M. & Eising, C. (2015). *Building a Resilient Community within a Multicultural Canada: Information Toolkit on Violent Extremism*. Canadá: Université du Québec à Montréal.

Bélanger, J.J., Moyano, M., Muhammad, H., Richardson, L., Lafrenière, M-A. K., McCaffery, P., Framand, K. & Nociti, N. (2019). Radicalization leading to violence: a test of the 3N model. *Frontiers in Psychiatry*, 10(42).

Borum, R. (2004). *Psychology of terrorism*. Tampa: University of South Florida.

Kruglanski, A. W., Bélanger, J.J. & Gunaratna, R. (2019). *The Three Pillars of Radicalization: Needs, Narratives and Networks*. UK: Oxford University Press.

Moyano, M. (2019). *Radicalización terrorista. Gestión del riesgo y modelos de intervención*. Madril: Síntesis.

Trujillo, H. M. eta Moyano, M. (2019). Towards the study and prevention of the recruitment of jihadists in Europe: A comprehensive psychological proposal. I. Marrero eta H. M. Trujillo-n (Ed.), *Jihadism, Foreign Fighters and Radicalization in the EU: Legal, Functional and Psychosocial Responses* (211-230 or.). Londres: Routledge, Taylor & Francis Group.

MATERIALAK

LANTZEKO

ORIENTABIDEAK

GAIA

Psikologia. Batxilergoko 2. maila.

CURRICULUM OFIZIALAREKIKO LOTURA

Unitate didaktiko hau 6. blokearekin lotuta dago: "Gizarte eta erakundeen psikologia".

1105/2014 Errege Dekretua, abenduaren 26koa, Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako eta Batxilergoko oinarrizko curriculumaz ezartzen duena. (2015eko urtarrilaren 3ko BOE).

HELBURUAK

Erradikalizazio prozesu bortitzaren ezaugarriak ezagutzea.
Arrisku- eta babes-faktoreak identifikatzea.
Erradikalizazioan eragina duten talde- eta ideologia-alderdiak ezagutzea.
Erresilientziak eta gizarte-kohesioak indarkeriazko estremismoari aurre egiteko duten zeregina baloratzea.
Prebentzio eta detekzio goiztiarraren gako batzuk ezagutzea.

EDUKIAK

Erradikalizazio biolentoaren ezaugarriak.
Erradikalizazio bortitza eragiten duten faktoreak.
Taldearen zeregina.
Erakunde terroristen gako psikosozialak.
Erradikalizazio bortitzaren prebentzioa.
Prebentzio-mailak.
Detekzio eta esku-hartze goiztiarra.

ORIENTABIDE METODOLOGIKOAK

Gomendagarria da baliabide hori erabiltzea metodologia aktiboak erabiliz, hala nola ikaskuntza kooperatiboa, proiektuetan oinarritutako ikaskuntza, paper-zorroak edo kontzeptu-mapak egitea. Halaber, saioak garatzeko honako egitura hau jarraitzea iradokitzen da:

Ikasleen aurretiko lana (irakurketak, informazioa bilatzea, etab.).
Egoera testuinguruan kokatzen lagunduko duten oinarrizko kontzeptuen zerranda egitea.
Talde txikietan lan egitea, edukiei edo jarduerari ekiteko.
Bateratze-lana, eztabaidak eta zalantzak argitzea.
Alderdi garrantzitsuenen laburpena.

JARDUEREN PROPOSAMENAK

Saio bakoitzean jarduera espezifikoak proposatzen dira, hala nola:

Kasuen azterketa.
Gaiarekin lotutako informazioa bilatzea.
Analisis (testuak, elkarrizketak eta abestiak).
Eztabaidak.
Zineforuma.

DENBORALIZAZIOA

Unitate didaktiko hau ikasturteko bigarren hiru hilekoan garatzea gomendatzen da. Osorik egiteko, lau saio egin behar dira (saio bakoitzeko ordu bate, gutxi gorabehera). Beste aukera bat edukietako bat hautatzea da, curriculumean efemerideren bat modu integratuan ospatzeko (adibidez, "Bakearen eta indarkeriarik ezaren eguna", "Terrorismoaren biktimen omenezko eguna").

IKASKUNTZA-ESTANDARRAK

Ikaskuntza-estandarrak ikasgaiaren curriculumeko 6. blokean jasotzen dira (Gizarte eta erakundeen psikologia) (1105/2014 Errege Dekretua, abenduaren 26koa):

Desberdintasun kulturalak eta horiek gizabanakoen portaeran duten eragina aztertu eta baloratu, gizabanakoaren eskema kognitiboetan, nortasunean eta bizitza afektiboan duten eragina gauzatzean.

Jarrera pertsonalen jatorri sozialari buruz ikertu, eta, horretarako, giza jokabidea iragartzeko duten baliagarritasuna eta eskolako, laneko, etxeko eta generoko indarkeria-jokabideetan duten eragina baloratu, besteak beste.

Masan murgilduta dagoen gizabanakoaren jokabidearen ezaugarriei buruzko informazioa bilatu eta hautatu Interneten, besteak beste: oldarkortasuna, intolerantzia, axolagabetasuna, iraunkortasunik eza, bolubilitatea eta gaitasun kritikorik eza.

Taldekako lankidetzan, ondorioak atera eta prebentziozko jokabide-jarraibideak planteatu, pertsonak masaren parte bihurtu ez daitezen, haien jokabidearen, pentsamenduen eta sentimenduen kontrola galduz.

EBALUAZIO-IRIZPIDEAK

Erreferentziazko ebaluazio-irizpideak irakasgaiaren curriculumeko 6. blokean jasotzen dira (Gizarte eta erakundeen psikologia) (1105/2014 Errege Dekretua, abenduaren 26koa):

Gizakiaren dimentsio soziala ulertzea eta balioestea, eta sozializazio-prozesua arau eta balio sozialen barneratzea bezala ulertzea, pertsonen nortasunean eta jokabidean duten eragina balioetsiz.

Masen prozesu psikologikoak, haien izaera, ezaugarriak eta portaera-jarraibideak ezagutzea eta baloratzea, gizabanakoak bere ekintzen gaineko kontrola gal dezakeen ahultasun egoerak saihesteko.

EBALUAZIO-PROZEDURAK ETA -TRESNAK

Ebaluazio jarraitua egitea gomendatzen da. Horretarako, hainbat teknika eta tresna erabil daitezke (galdetegiak, erregistroak, saiakuntza pertsonalak, etab.). Aukera interesgarri bat ikasleek egindako lanarekin paper-zorro bat egitea da. Paper-zorro horien lanketa formal eta gogoetatsuaren maila oso iturri garrantzitsua izango da ebaluaziorako.

BALIABIDEAK

Unitate didaktikoa garatzeko, interesgarria litzateke proiektzio-kanoi bat eta bozgorailuak izatea. Testuekin lan egiteko, komeni da ikasleei materiala formatu digitalean ematea. Saio bat informatika-gela batean edo ordenagailu eramangarriak erabiliz egin daiteke.

PSIKOLOGIARAKO UNITATE DIDAKTIKOA
2. BATXILERGOA

